GAUDEO

J.C.B.

GAUDEO

John Carter Brown.

BOUND BY CLYDE
9. NEWMAN Sᵀ

BOUN
9.N

DE ORBIS SITV, AC DESCRIPTIONE, AD REVERENDISS.

D. Archiepiſcopum Panormitanum, Franciſci, Monachi ordinis Franciſcani, epiſtola ſanè quam luculenta. In qua Ptolemæi, cæterorumq; ſuperiorum geographorum hallucinatio refellitur, aliaque prætereà de recens inuentis, terris, mari, inſulis. De ditione Papæ Ioannis, de ſitu Paradiſi, & dimenſione miliarium ad proportionem graduum cœli, præclara & memoratu digna recenſentur.

ANTVERPIAE,
Excudebat Ioannes VVithagius.
Anno 1565.

BOUN
9.N

JOHN CARTER BROWN

IOANNES CARONDELETVS, Archiepiſcopus Panormitanus, Franciſco Monacho ſuo. S.

ORbis globum, in quo terræ ac maria luculenter depicta ſunt, vna cum epiſtola accepimus. Qua in re vehementer animum tuum exoſculor, qui me ſponte atq; vltro huiuſmodi officijs ac donis proſequeris. Itaque ſic habeto noſtræ facultatis arcam, & mutuæ gratitudinis viciſsim tuis reſeratam meritis. Verum quoniam nonnulla non minimi momenti contra veterũ & quidem principũ geographorũ authoritatem tradidiſti epiſtola, eam promulgandã & typis excudendam putauimus. Neq; enim nobis ſolum (vt ait veriſsime Plato) nati ſumus. Quod vt in alijs rebus iuſtiſsimũ eſt, ita in literis multo maximè, adeo vt prouerbio veteri increbuerit. Muſarum fores ſemper patere. Secuti igitur officium, Chalcographi officinæ epiſtolam commiſimus. Ex qua tanquã ex plantario in genus humanum longè lateq; propagetur, & quo clarius ac explicatius, & legi & intelligi poſſet, in membra parteſq; epiſtolam diducendam mandauimus. Quod te offendere haud quaquam debet, cum in eo non meam vnius, ſed plurimorũ præterea gratiam tibi conciliaueris. Macte virtute eſto, Franciſce eruditiſsime, qui non iuxta monachorũ vulgus ſubciſiuas horas torpore & ignauia tranſigis, ſed præclariſsimis, atq; optimis impertis ſtudiis. Ego pro tuo iſto tam laudabili inſtituto, & priuatim in me beneficentia, te eximia quadam charitate complector, demonſtraboque data occaſione tuorum munerum atq; animi memoriam apud me non leui momento æſtimatam.

BOUN
9.I

REVERENDISS. PARITER, AC ILLVSTRISSIMO Domino Archiepiſcopo Panormitano, Ioanni Carondeleto, Franciſcus Monachus, Salutem.

HErculem illum tantopere & Poëtis & Oratoribus decantatum Heroa, quod & regna tyrannis, & orbẽ monſtris liberaſſet, hominum vita beneficiorum memor in cœleſtiũ numerum retulit, ſumma nimirum laude, & amabili voto. Quid enim ingrati animi peſte deteſtabilius? quid remunerationis talione iuſtius? aut grata memoria magis neceſſarium? magis pium? Quo nunc verecundius ampliſſime Præſul, noſtra ad te venit epiſtola, etſi teſte Cicerone, epiſtola non erubeſcit, ſed tamen conſcia tuæ in me eximiæ ſanè & commemorabilis benignitatis, extimeſcit frontis perfrictæ notam. Sed cum apud ſapientiſſimos reperiam, eum qui gratiam habet, referre, neque cuiquam eſſe fraudi non poſſe, ſed nolle reddere beneficium, haud dubitaui exemplo illius pauperculę, quæ non obillati in gazophylacium doni magnitudinem, ſed pietatis officium, laudem tulit, ad tuæ reuerentiæ (permitte mihi ſic dicere) aram, elucubratum hiſce diebus, atque ni fallor, adfabre exaratum terræ globum, ceu pri-

mitias

mitias quaſdam deferre, neque enim hoc quantulumcunque eſt munuſculi, tibi vel ad fructum fore arbitror, vel ad voluptatẽ alienum; quippe qui vt honoris & dignitatis faſtigio inter principes viros emines, ita omnis virtutis, optimatumq; artium ſtudio & delectatione teneris, idque non ſine gloria, neque enim opes, aut honores, aut generis & imaginum ſplendor, humanum genus ſic commendant ac virtutis & laudabilium cultura diſciplinarum. Præter ea non illud in minimis duco, videre nunc demum terras, maria, in lucem prolata, quæ ab vltimis temporibus in hanc vſque diem in tenebris iacuerunt, non Eudoxo, non Eratoſtheni, non Ptolemæo cognita, non vlli ante ſeculo exploratã. Fertur Hadrianus Imperator conſpecta modo apud terræ menſores quorundam locorum figura, extemplo nullo non impendio, terreſtri, maritimoque itinere, ad ea coram contemplanda contendiſſe. Reuiuiſcat nunc ille, incredibili ſtatim rapietur deſyderio viſendi nouas, celeberrimasque regiones, gente, feris, ritu mirabiles, ipſius ætate ne nomine quidem, ac fama, imò vix ſuſpitione notas. Nam de errore omnium prope ſuperiorum Coſmographorum quid attinet dicere, cum authore Plinio, nullius ſit venia iuſtior, ſiquidem minimè mirum eſt mortalem non omnia noſſe. De cætero nulla æquè res naturæ pulchritudinem, rerum varietatem, mundi imaginem, & Dei opificium declarat, quid ſpecioſius tot terrarum piſcium, auium, tot florũ, fruticum, arborũ,

tot vrbium, montium, fluminum, regionum, æquorum, hominum, terrarumq; ſpectaculo? Quid ita diuerſum & multiplex ac diſtinctum? mundi facies vnde certius colligi poſſit, quam ex anni viciſſitudine, temporumque mutatione, ex ſolis curſu ſtatis diebus, alias atq; alias orbis, vegetantis & illuſtrantis partes? Quid illo aut mirabilius, aut clarius dici queat, radiũ gnomonis nautici ſub zona torrida nutare, voluique in gyrum vtroque ex æquilibrio vim lapidis magnetis ad ſe rapiente polo, manifeſto argumento hic eſſe terræ vmbilicum, & diuiduam mundi totius, orbisque lineam. Atque ex omnibus æſtimanda venit ingenioſa Dei, & elegans fabrica, qui cuncta ordine, modo, & quadam harmonia ſic diſpenſauit, vt ingenue fateri cogamur mundum, & ratione conditum, & Dei ſummi manum & gubernaculum ſequi. Sed næ ego intempeſtiuus qui totum Oceani circuitum circumuecturus in portu hæreo, atque vniuerſum terræ ambitum peragraturus contemplationis & ſpectaculi voluptate, proficiſcendi tempus extraho.

Accipe igitur optime Præſul liberali hanc epiſtolam manu Artaxerxis illius imitatione; qui propinantis aquæ hauſtum plæbei hominis animum complexus, multo ære aureaque phiala rependit. Sed quoniam non pauca in hac noſtra terræ pictura & deſcriptione à ſuperiorum authorum monimentis & traditione diſſonantia perhibemus conſtitui compendio, atque carptim

om-

omnium rationem perſtringere.

Omnium quivnquam floruerunt Coſmographorũ, citra controuerſiam principem locum obtinet Claudius Ptolemæus. Verum quantumuis hic magnus, & quamlibet graphice, ac petite Coſmographiæ faſtigia tradidit, tamen vel ſua ipſius confeſſione orbis deſcriptioni ſupremã manum non apposuit. Quin ne quartam quidem ſphæræ partem, ſi diligentius penſiculetur, perfectè, conſummateque ab ipſo expreſſam comperiemus, neque enim ipſemet it inficias in locis remotioribus, & ideò minus exploratis ſeſe hallucinatum. At ab inſulis fortunatis ad portum vſque Sabæ longitudine 170. latitudine ſeptentrionali quatuor partium, quem ſuperiores viatores Syambam, Luſitani Iamuiam nuncuparunt, recipienda eſt eius deſcriptio ijs duntaxat exceptis, quæ partim in noſtra regione, partim in mari Indico, accurata perueſtigatione Luſitanorum corriguntur. Quicquid reſtat terrarum orbiſque in ortum, aut auſtrum, vel caſtigandum fuit, vel ſupplendum.

Secutus eſt Marcus Beneuentanus, hic verò quamuis recentiorum nauigationum inuentis & indiciis, ac nonnullorum itinerariis geographiæ tum abſoluendæ, tum emendandæ ſedulam operam nauarit, nihilo tamen ſecius à mea longè diuerſus abit opinione. Nam orientis terras vltra zonam Capricorni porrectas interfluo mari ab occidentalibus, nuper repertis regionibus diſiunxit.

In ſumma, huius multo maxima pars ſententiæ ſunt, vt ad occaſum dudum inuentas plagas ab orientalibus finibus diremptas ęquioris interuentu, ac diſcluſas exiſtiment. Ego contra ſentio, & præſenti deſcriptione demõſtro nauigationes ab occaſu cunctas, in orientis demum fines ſpectaſſe. Tum generatim Aſiam, Aphricam, Europam, & particulatim Indiam Culuacanam, ac ad Septentrionem Suediam, Ruſſiam, Tartariam, Baccalaream, terram floridam, omnes haſce regiones ſpacioſiſſimas, & longiſſimo diſſitas interuallo, continenti tractu, & perpetuo limite cohęrere; atq; ipſam præterea Americam Orientalibus & Culuacanæ connexam eſſe, quanquàm hoc poſtremum nondum certo nobis conſtat, fieri tamen poteſt, vt nunc Hiſpanis non ſit ignotum.

Cæterùm vt citra reuerentiæ tuæ moleſtiam, non magnis ambagibus rem explicem, collatis exemplaribus itinerariorum Marci Veneti, Ioannis Mandeuilli, fratris Oderici, cum ſecunda narratione Ioannis Corteſij, & nauigatione ad inſulas Moluccas, video priores cum Ferdinandi dictis & hiſtoria concinere, in ijs quæ de regionis opulentia, ipſiusque Imperatoris potentia & magnificentia prodit. De ſitu præthereà eiuſdem Vrbium terræ congruunt omnes, licet in nominibus diſcrepent; at nominum nos cura non magnoperè ſolicitos habeat oportet, modo res ipſa manifeſta euadat.

Quan-

Quantum ad itinerariorum ſcriptores attinet, primus eſt in manibus Marcus Venetus, hic librum condidit de regionibus oriẽtis. Nam anno à natali Chriſtiano: 1272. terra iter faciens, Syria, Perſia, vtraque India emenſa, poſtremo ad vltimum orientis Imperatorem, quem magnum Can appellant, peruenit. Quæ res nobis ſanè fidem aſtruit, terras haſce indiuiſas & cõiunctas eſſe. Innumera hic & penè incredibilia de opibus & potentia magni Can narrat, in eius enim contubernio ad annos vſque. 23. ſeſe fuiſſe teſtatur. Idem autor eſt, quemadmodum anno poſt natum Chriſtum. M.CC. XX. Tartari terras ad orientem ſitas occuparint, eiſque etiamnum dominentur. Hic orientalis tractus regiones nonnullas deſcribit quidẽ, ſed ſcrupulum inijciunt vicorum, vrbium, & regionum nomina, orthographiæ vitio ferè corrupta, librariorum ac typographorum culpa. Connumeratur autem in primis inclyta vrbs Themiſtetan, in lacu Salſo poſita, tũ ſitu & loco, tum opibus ac magnitudine Venetiarum inſtar atque etiam amplior, quam xxv. miliarium interuallo ab ora maris orientalis diſtare perhibet. Idem autor eſt, in hoc mari celebrem eminere inſulam, nomine Sypangum. Sed quod ſcribit haud ſæpe id mare nauigari à cæterarum regionum mercatoribus, ad easque inſulas commeari, ignorabat ſcilicet cauſam; arbitratus hoc mare cũ vicino quod Sur vocatur, continuò & indiuiduo æquore coniungi. Huic inſulæ ab Hiſpanis ad occaſum inuentæ nomen dixit Incan

tane. Petrus Martyr in libris decadum, contendit Hiſpaniolam ante nuncupatam eſſe Sypangum, eandē & Ophiram appellari, ab auri nimirum abundantia.

Proptereà tamen credi nolim Salomonē eam claſſem quam in orientem conuehendi auri gratia ad ornamentum phani Hieroſolymitani miſit, in hanc inſulam deſtinaſſe, nā Ophiram illam portū eſſe aſſeruerim in Aethiopiæ ora circa zonam torridam ac regnū Melindarum, eo enim loco ingens eſt auri copia, conſtatque Luſitanos portum illic inueniſſe Opim ab Indis vocatum, Græco eloquio Ophiram non inconcinne dixerimus, ratio enim perſuadet vt hinc potius aurum à Salomone petitum exiſtimemus quàm ab Hiſpaniola, q̃ à Hieroſolymis. M.D.CCC. miliarium ſpatio diſcedere certū eſt, dimenſu itineris vel compendioſiſſimo atque rectiſſimo, idq; ad occaſum: Porrò ad ortum, interuallum deprehendo mari. MM. CCC. miliariū, terra fermè. D. CC. in vniuerſum MMM. Abſonum prorſus & alienum rationi videtur tam immenſo ſpacio aurū emoliri & comportari iuſſiſſe Salomonem.

Hic Marcus Anno ab inſtauratione mundi. M. C.C. lxxxxvi. maritimo itinere, per inſulas maris Sur, quarum nonnullas recenſet, ac deſcribit, verum minus ordinate, domum atque in patriam remeauit. Is Taprobanæ, Ianæ, nomen facit, compluraque regna in ea commemorat, atque in quodam eiuſdem inſulæ regno ſeſe moram duxiſſe, Samora appellato, eam Indorum natio &

inco-

incolæ Samotram dicunt, & fortè, vt paucis quod cõiectura auguror, attingam, à nomine regni Samor, Samothræ ſibi vocẽ adoptauit.

Alius eſt author in vulgus famigeratior ac celebrior, ſed fabulatoris ſuſpitione nonnihil aſperſus, Ioannes Maudeuillus. Cæterum quamuis propter quarundam rerum incredulitatem, eius authoritas leuioris apud pleroſque ſit ponderis, tamen hiſtoriarum, & itinerarij monimentis ſuffragantur nouitiæ nauigationes, &.2. narratio Ferdinandi, magna enim ex parte Ferdinandi dicti conſonat. Nam illud in confeſſo eſt, ipſum Maudeuillum in parte orientis fuiſſe. Etenim anno ab hinc. M. CCC. XXII. peregrinationem ſuam auſpicatus eſt, perhibetque ſe annos vſque XXIII. orbem luſtrando diuigatum & de plagæ orientalis opulentia, ac imperij potentia, eiuſcemodi tradit, quæ à Marci itinerario haud multum diſſentiunt. Sed quo minus multorum calculo ipſius probentur libri, in cauſa ſunt exemplaria ſubdititia & viciata, & ab archetypo valde diſſidentia. Non protinus tamen omnia eius dicta aſſeruerim, in ijs præſertim, in quibus accepta ab alijs aliena fide perſcribit, nam in his diſſentanea veritati, non mirũ ſi prodidit, facile enim externa externis perſuademus, nã quod naues Indicas ferramentis carere narrat ex alieno ore loquitur, neque enim verũ eſt magnetum in eo mari reperiri, qui ferrum attrahat idque obſtare quo minus naues ferramẽtis compingãtur atqui

atqui ferro hęc regio caret, quaſi vero quis roget cur homines non imitentur dædalum volando in ſublime? an quia verētur ne more Icari in mare decidant? an potius quod alis carent? neque enim illic magnetis formidine, ſed ferri inopia ad nauis fabricam ferro non vtuntur. Nam Luſitani noſtro æuo, nauibus ferratis nullo diſcrimine, aut offenſa vniuerſum mare Indicum tranſmittunt. Quod autem de Antropophagis, quos Indigenę Canibales vocant, malus interpres hominibus perſuaſit, adeò vt in tabulam marinam non puduerit homines Canina capita habentes referre pictura quis miretur? cum videat Plinium, Solinum, infinitoſque alios grauiſſimos ſcriptores multò monſtruoſiora mandaſſe literis. Sed vt hæc ſeſe habent, eius voluminis potiſsima pars, recentiorum nauigationum atq; exploratorum maris cōſenſu facilè comprobatur.

Huius Ioannis Mandeuilli indiuiduus itineris comes fuit Odericus à foro ſulij inter ordinis Franciſcani cœnobitas vitæ ſanctimonia conſpicuus. Itaque quum hortatu & impulſu Cardinalium quorundam, commentarios ſui itineris conſcripſerit, conformia maximè ijs quæ Mandeuillus recenſet, de orientis tractu commemorat. Nā & Mādeuillus in ſuo itinerario de quibuſdam Frāciſcanis Longobardis mentionē infert, quibus ſocijs & comitibus Paleſtina, Perſide, Carmania, inſula orme vel ormes peragrata, demum in Indiæ regnum cui nomen Cana peruenerit. Inde ad regnum Colon vel

colum-

columbe illic ſyluam piperis admodum fe-
racē ingreſſi. Ad regnū porrò Moabar perre
xerunt, atque in vrbe Calamina, diuum Tho
mam viſerunt. Hinc orientis plagas perre-
ptantes ad inſulam Samotrham, dictamque
Ptolemæo Taprobanen appulere. Inde ad
Ianam, tum ad inſulam quā partim Borney,
partim Porne dicunt, dehinc ad regnum Sa-
bæ perrexerunt: poſitum in continente occa
ſum verſus. Porrò alijs atque alijs pertranſi-
tis inſulis maritimo itinere, adplicuerunt ad
portum Zoyton, inde progreſſu viæ ad fines
Manſi, Meſsigo modo nomē eſſe puto, eius
meminit & Ferdinandus Corteſius, dein-
ceps varijs regionibus perreptatis ad vrbem
Themiſtetam profecti ſunt. Id oppidum ſu-
periores memoriæ prodiderunt in lacu ſalſo
collocatum, vrbemque Venetias claritate &
amplitudine multum excellere, Imperatoris
hic eſſe regiam, domos magnificentiſsimas,
finitimarum omnium gentium, regionum-
que ditionem. Mira ſunt ac propè fidem ex-
cedentia, quæ ſcriptores de huius & Impe-
ratoris & vrbis magnitudine, opibus & do-
minatione perhibent. Hic terminus fuit iti-
neris, ad hanc vſque metam illorum decur-
rit peregrinatio. Inde receptui canentes, ac
itenere conuerſo in patriam ſe recipere cœ-
perunt.

Illud certè obiter admonuiſſe non abs re
fuerit, non eſſe auſcultandum ijs, quę de Pa-
pa Ioanne commemorantur, ſed de hoc po-
ſterius. Enimuerò diuino quodam bono fa-
ctum eſt, quod quę hactenus in obſcuro mor

talcs

tales latuerunt, æui ſe noſtri luminibus ſubiecerint, & ſole ſint clariora omnia. Nã quas vetuſtiores per eoum pelagus regiones accedebant, Hiſpani hodie Athlãtici maris nauigatione petunt, cognitum enim eaſdẽ eſſe terras, poſteà quàm Ferdinandus potentiſſimę illius & penè inuictæ vrbis Themiſtetan imperio potitus eſt. Si vberiorẽ de huius vrbis ſtatu & conditione expoſitionem Præſul optime requiris, aſciſcendus eſt Ferdinãdus in ſecunda ſua narratione ad Opt. Max. Cæſarem Carolum. Hic admirabilia atq; ſtupenda videas, & quàm grandia ac inuſitata noſtro ſæculo Deus molitur & patrat, An vnquàm fando auditum eſt, talẽ ac tantũ principem, cui opibus toto orbe nemo ſit comparandus, in poteſtatem veniſſe cæſaris, eiq; in clientelam deditum.

Anno abhinc Milleſimo. CC. trifariam diuiſi Tattari, partim ad ortum, partim ad occaſum, partim ad meridiem ſuis finibus exceſſere. Verũ ad occidentem profectis reſiſtunt Ruteni, Hungari, Bulgari, oppoſiti velut obices quidã, ac repagula, quo minus in vlteriores ad occaſum regiones penetrent. Hi occupato tractu Mœotico imperij ſedẽ olim illic ſtatuerunt.

Anno rurſum. M. CC. XXI. noua Tartarorum manus populabunda Perſiæ, finitimarumque regionum agros pererrans, circa Hircaniam imperium inſtituit, quorum tamen poſteà haud mediocriter cecidit dominatio, atque extenuata eſt. Cùm autem pecorum paſtioni & cultui cum primis ſtu-

de-

derẽt, maximè pingues & opimos Perſidos & Meſopotamiæ campos ad pabula pecudum delegerunt, Cæterũ auctis dein viribus Perſæ, bello victores, ſuis finibus Tartaros expulerunt. Expulſi & profugi in Syriam irrumpentes, & Armenia, dein Cappadocia occupata, poſtremo totius Aſiæ regno potiti ſunt, Ex hac fece & colluuie Tartarorũ prodierũt Turci, nomine à duce & præfecto exercitus indito.

Ad ſeptentrionem quoq; peculiaris dominatur Tartarorum Imperator. Gens tẽtoria & caſtra habitat, Ille olim adeò potẽs, vt reliquis Tartarorũ regibus dominaretur, nunc mutata vice rerũ eius imperio non amplius parent, de hoc verba facit Vincentius in calce ſuarum hiſtoriarum, non pauca de moribus & ritu illorum referens.

Cęterùm qui in ortũ ſedes, quęrebant, beatiorem regionem nacti, & nationem imbellem, atque inualidam, facile illã armis ſubegerunt, Horum latiſſimè ſe imperium extendit in tantum vt hic orientalium populorum imperator, magni Can nomen tulerit. Quo magis oſtupeſcenda venit, & admiranda, incredibilis & planè diuina noſtri cæſaris felicitas, cùm ob præclariſsimas poſt hominum memoriam innumeraſq; victorias ac triumphos, tum vel in primis ob huius tãti, tamq; potentis imperatoris iugum qui armis Ferdinandi Cortęſij virtutis & belli laude clariſsimi viri cum vniuerſo regno in ditionem Cęſaris Caroli conceſſit anno ab hinc. xxij. ſupra. M. D. neque enim vel patrum ætate,

vel

vel noſtra tempeſtate reperiatur qui iſti magno Can, aut regni, aut opum gloria æmuletur. Cumulatur fortuna Cæſaris; & vt calamitatis ſolet comes eſſe calamitas, ita fœlicitas fœlicitatis. Nam rex inſulæ Theodori ſimili quodam fatorum impulſu, ſponteſe, atque vltro ſuum diadema Cæſaris imperioſum miſit, elogio teſtatus naturę legi nō eſſe refragandum; prædicabat enim palam & ſyderum prognoſticis edoctum fato protendi exorto è ſeptentrione Principi nominis & imperij per vniuerſum orbem propagationem. Conſimilia quoq; regni ſui proceribus edicebat magnus Can rex de Monteſuma diem adeſſe vaticinij quo prænunciarentur externi venturi, ipſisq; dominaturi.

Cæterùm vt compendio pergam, ad præſentis Sphæræ deſcriptionem cōſummatius abſoluendam, omnes omnium quos quidē nanciſſi potui, terræ configurationes contuli, quãquam maxima ex parte inter ſe diſcrepantes. Omnium autem pulcherrimã Sphęram videre contigit, præclari illius & famigerati Maximiliani Tranſſyluani, verum licet induſtriè, peritèque adornatæ & effictæ, non tamen meum appono calculum, vel reclamante quamlibet peritorum nautarũ aſſenſu. Etenim Culuacanam illi ab orientalibus oris interſtitio maris diſimunt, at nos ſupra oſtendimus Culuacanam cum dominio magni Can coniunctos habere limites. Vnde planum fit longitudines illius deſcriptionis minus eſſe probandas, latitudine irreprehenſa. Plærique enim omnes noſtræ tempe-

ſtatis

ſtatis Hiſpani latitudines interdiu quadrante per radios ſolis, noctu per ſtellas inerrantes emetiri conſueuerunt. Quod maximè neceſſarium eſt ijs, qui remotiora maria adeunt. Qui verò longitudinum ex amuſſi menſuram colligere norint, haud multos inuenies, nam per deliquia ſolis, aut lunæ potiſſimum, vel applicatione Lunæ ad erraticas, aut inerrantes ſtellas, quod non æquè præſtatu facile effici debet. Hoc aſtrorum quidem, ac Coſmographiæ peritis in promptu eſt, nautis non item. Cuius rei vt planiorem intellectum probeam, re ipſa comperi marinarũ tabularum deſcriptiones nunquàm non in longitudine à vero diſcedere. Erroris origo fluxit ex indicibus circumforaneis & quod non centeſimus quiſque polum contempletur niſi obliquato ad ortum cõſpectu. Hæc res anſam nautis dedit Chartas ſuas omnes vt exararint oblique. Quod Coſmographiæ peritis non eſt ignotũ. Quare non protinus nautis aſſentiendum, infinitos enim eosq; fœdos lapſus ipſorum notare, haud longum foret, quippe cum artiũ principijs & doctrinæ fundamento careant. An non ille inſignis error maris altitudinem in immenſum deuergere nulla fundi profunditate finita? quod omnium tum naturæ peritorum, tum Mathematicorum conſenſu, ratione, authoritate refellitur. An non illud æquæ abſurdum, mare inſtar montis ſupra terræ faciem attolli? quod ſi recipimus, quid obſtet quo minus vniuerſum terræ globum æquor inundet, & vndis operiat?

 riat?

riat: Ex eadem ſunt nota, qui terræ infimum extra mundi centrum collocant, neque ſub antarctico cardine terram credunt. Et qui Antipodes abnuunt, in qua hæreſi fuit alio quin cœleſti ingenij acumine Diuus Auguſtinus, at experientia, & oculorum ſenſus manifeſto contrarium demonſtrat. Sunt enim ſub cingulo modia & vltra antipodes, atque ex diametro oppoſiti, vt noſtræ Sphæræ, deſcriptionisque intuitu liquido cognoſcere licet. Etenim qui circa caput Palmæ vocatum incolunt cuius eſt longitudo ab inſulis fortunatis: ad gradus prope. 20. ex aduerſo ſub Aequatore circulo; reſpiciunt Antipodas inſulæ Sylolis habitatores interceſſu longitudinis. CC. graduum, trans Zonam torridam. Mongaliorum natio ad auſtrũ in America poſitis obijciuntur.

Neque Porrò veterum non aliquando à verò deflexit opinio, multis enim ſęculis pleroſque terræ ſcriptoris hæc habuit ſententia medium inter Cancri & Capricorni limitem terram inhabitabilem eſſe. Oceanumq; ſimiliter indidem innauigacilem eſſe. Cui opinioni palàm refratur noſtræ tempeſtatis experientia, nam vt eſt videre perſpicue in noſtra configuratione, pridem inuentæ regiones maxima ex parte duobus tropicis, interiectæ ſunt.

Refellendus nunc etiam occurrit error arbitrantium Hieroſolymam in medio orbe eſſe conſtitutam, nempe inde ducta coniectura quod in phano Hieroſolymitano inſcriptum

ptum fuerit. Deus noſter ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ. Sed fucum illis facit metaphora qua per medium terrę deſignatus Chriſtus, qui interuētu terræ .i. humanitatis, cuius ſymbolum terra repræſentat, nos ſeruarit. Cæterum viſus & vmbrarum argumento clare falſum id eſſe conſtat experientia teſte & indice Solis radios ad normam in Hieroſolymitanam plagam nullo anni momento decidere. Sed neque vſui, neque voluptati foret tibi Præſul optime omnes omnium errores non dico diſcutere, ſed enumerare.

Sed quæ ad Geographiæ diſciplinam facilius comparandam conducunt, non infrugifere videor paucis perſtricturus.

Ad imbuēda igitur huius ſcientiæ primordia non inhabilis atq; inidoneus eſt author Ioannes Scouer reiectis ijs, quæ de Orientalibus prodit. Sphæræ tamen ab illo deſcriptio, quæ magni in vulgus ponderis habetur tantum abeſt vt à nobis probetur, vt eā Vulcano cōſecrandā iudicemus. Ad eadem quoque Coſmographiæ & Aſtronomiæ tradenda incunabula, non minimum contulerit vir excellenti ingenio & doctrina Petrus Appianus. E chartis, Ptolemæi figuras arte & induſtria ſingulari elucubratas vehementer approbo, Sed recentes poſteriorum appendices & additiones cenſoriæ virgulæ, & obeliſci pœna damno. Nam ea charta quæ Ptolemæi defectus, erroreſque penſare, emendareque pollicetur,

fœde in longitudinibus & latitudinibus hallucinatur, cauſam auguror, quod Sphæræ deſcriptio in plano iuxta rationem proportionis exprimi, figurarique probe nequeat, dico inquam in plano continuò, nam particulis diuiſim efformari poteſt, quæ compoſitæ ſimul & commiſſæ Sphæricam effigiem abſoluant.

Verboſius autem exponere omnium litorum, inſularumq; recens inuentarum ſitum, cùm propter ſpacij & temporis exiguitatē, deſcribendis lōgitudinibus & latitudinibus mihi haud quaquàm commodum foret tum verò minimè fructuoſum, ac pene ſuperuacaneum, quippè cū ex ipſa Sphæra has omnes ſingulatim dimenſiones oculis luſtrare ſit in promptu. In quibus autē à Ptolemæo, cæteriſque diſsideo, illis erit procliue cognoſcere, qui Coſmographia eruditi artem dimetiendarum latitudinum & longitudinum tenent, Cumulate enim veritatis ſtudioſis ſatisfactum putaui, etiam citra prolixam cunctorum exquiſitionem, ignaris autē & tanquam cæcis ne accurato quidē inſcientiæ collyrio animi caliginem, mentiſq; tenebras diſpulerim.

In primis autem videas oportet, ne te conturbent varia, & ſæpè diſcrepantia eorundē locorum nomina. Apud Ferdinandum Culua, ſiue Culuacana prouincia eſt in qua iacet regia Imperatoris orientalis, in itinerarijs alias Cataya, vel Catay nuncupatur. Themiſteram neotericis eſt, ſeu Tenoſtica ante Quinſam, ab Oderico Themiſan vocata, iſq;

pro-

propius veritatem attigit, concordi & cõſen tiente traditione autorum, de regionis eiuſdem opibus & poſitura.

Ad Septẽtriones à Culuacana terra. Thomachum protenditur, olim Tangut dicta, Teuis ſuperiora ſæcula nũcuparunt Teber, vel Cibet, Meſſigo prouincia temporibus auorum Manſi vocabulo innotuit. Cariam nomen vertit in Catami, Seniores Singicularum, noſtrates dicunt Singimoloam: Cortesio, fluminis nomen eſt Patuncium, ſuperiori ætati Pulſancum. Hæc nominatum recentiorum, tum veterum, vt ſibi viciſsim allundunt, ita non pauca offendi, quorũ nullã inueſtigare potui conuenientiam & ſimilitudinem.

Cæterum illud iam pro comperto ſit ea loca & regiones quæ Marcus venetus, Mandeuillus, & Odericus luſtrarunt, deſcripſeruntque ad occaſum ab Hiſpanis nunc inuentas, & Ferdinandi Corteſij ductu, & armis ſuperatas, & noſtros ad ortũ fines hucuſque promitti. Hæc ego paucis percurro. Nam illud præfatum cupio, me hac epiſtola ceu indice digitum modo ad fontes intendere voluiſſe, ita neque ego epiſtolaris formulæ præſcriptum exceſſero, & tibi ad manum erit pleniorem omnium notitiam vbi lubebit, ex autorum ipſorum monimẽtis & copia conſectari.

Orientalis gens Climatis, tametſi mundi, cœlique vnum profitetur Deum, tamen Idololatriæ operari, deprehenſa eſt, ritu apud nonnullos populos deteſtabili humano

 crua-

cruore,infantumq; cæde ſacra perragentiũ. At dei vox irreuocabilis & ſancta qua præcinuit legatorum ſonum totum orbem peruagaturum,in omnem terræ partem veriſſima ſui ſigna & teſtimonia diffudit nec enim lōca hæc ſemotiſſima Diuorũ reliquijs & corporum cuſtodia caruerunt, venerata etiam,crucem Chriſtianam nulla licet rei cognita cauſa,ſed diuino tantum inſtinctu, cum nationi neque Chriſtus neq; lex eius nota foret.

Autor eſt Mãdeuillus annos ab hinc .200. complures inibi Chriſtianæ religioni & ſacramento intiatos. Nam & ipſe Odericus in vrbe Themiſtetã ad noſtrę religionis amplexum perduxit virum nobilem,ac alium item in ciuitate Cartami,cuius nationis homines præ cęteris extollebat, multosq; exinde Chriſtiano lauacro imbuit, verum poſt eius diſceſſum,cum nulli ſupereſſent qui illos in ſuo inſtituto continerent,intercceden te,emorienteque religione,religionis tamẽ ſigna remanſerunt, in ſumma veneratione, omnium animis perſuaſis,malos dæmones, iſtis ſignis ſimulachriſque profligari.

Succurrit nunc exquirere, vbinam terrarũ Papa Ioannes quem vocant, ſedem teneat, quod alia atque alia diuerſi de ipſo,multumque abſurda diuulgarunt. Aberrarunt enim omnes in loci demonſtratione & nominis inſcitia. In his fuit & Mandeuillus,qui nunc in india, nunc vltra Culuacam Papam Ioannem collocando,variaſque aliorum opiniones recenſendo,ita ſeſeſe inuoluit ac in-

tricat,ut ſatius fuiſſet illi os cōpeſcere; quã
eiuſcemodi effutire. Erroris anſam præbuit
Indiæ vocabulum,bifariam vſurpatum,nam
autore Ferdinando Corteſio Indiæ nomen
commune eſt omni Aethiopiæ tractui, ſiue
orientali,ſiue occiduo. Cunctis enim æthio-
pici climatis incolis Indorum nomen eſt à
colore,nempe & nigris & aquila ſpecie In-
dorum more. Sed peculiari ſignificatione
Indiæ nomen proprie tribuitur regioni in-
ter duo interiectæ inclyta flumina, cuius al-
terum ab occaſu limitem Indus tangit, alte-
rum ab ortu Ganges. Nam plagam ſupra
gangem altam Indiam appellant. Hic Pto-
lemæus auriferam regionem eſſe tradidit, li
cet aurea illa Cherſoneſſus, quam iuxta
Cingulum æquinoctialem poſuit, hodie nuſ
quàm,ſicut ipſe tradit, veniat in cõſpectum,
nec in hac Indiæ parte,neque item in orien
te ſupra Indiam repertus eſt Papa Ioannes.
Verum cum ait ipſum in Abeſsia regnare,
aliam nobis deſignat regionem. Hæc enim
terra ſita eſt in Æthiopia ſupra Ægyptum,
ad quam inde nonaginta dierum iter ad
auſtrum progredienti,paulumque ad ortum
deflectenti patet. Hic ingens Chriſtianorũ
numerus, partim eorum Nubiani, partim
Habaſcini dicũtur. His præeſt Rex in ſacer-
dotes iuxta & prophanos omne ius imperiũ
que obtinens,hunc ipſum Papã Ioannẽ eſ-
ſe aſſeruimus, non noſtro ſic æuo, ſed pri-
ore eo titulo nuncupatũ. Neq; vero ijs aſſen
tiendũ,quæ falſo multis ante annis de illius
imperio ac potentia memoriæ prodita

 & in

& in vulgus ædita ſunt. Cæterum dicuntur Aethiopes Indi propter nigrorem coloris. Deinde quod ad Africæ ſeu Aethiopiæ limitem orientalem habitant, vnde clarum euadit, & in orientis, & in Indię, & in Aethiopię parte, ſupra Aegyptum eum verſatum, quoniam hæc omnia nomina licet diuerſa, vni eidemq; loco conueniunt.

An Chriſtianorum religio & ritus hunc vſque in diem illic perẽnauerit, in ambiguo ſum. Extat in actis apoſtolorum, quo pacto Philippus Eunuchum Candacis Reginæ, hoc eſt Meroe, baptiſmo exceperit, qui deinde dimiſſus ſuis Chriſtum prædicauit. Sed quod omnium apoſtolorum ſementis nunc maxima ex parte euanuerit atque exaruerit, præterquàm Petri & Pauli (pro Petro enim Chriſtus deprecatus eſt) ab eo tempore in hanc horam Chriſtianam religionem illic perſeueraſſe affirmare non auſim. Memini autem me alias legere Imperatore Carolo, cognomentq̨ magno, qui religionis ampliãdæ cauſa contra Barbaros magna bella geſſit, Germaniæ proceres cum non parua manu Ægyptum petijſſe ac intimis regionis pe netratis, tam alte ſe inſinuaſſe, vt obiecto vitæ diſcrimine ſi reuerti domum vellent, co acti ſint ibi ferro & armis ditionem agroſque parare. Itaque occupatis fertiliſsimis finibus creato pontifce, & religionem hic Chriſtianam propagarunt, & virtute, bellandoque complures regulos finitimos ſibi tributarios effecere. Ex eo tempore mihi perſuaſerim Chriſtianorũ ibi ritus & initia ſubſtitiſſe,

ſtitiſſe,quamuis variis in rebus à vero Chriſtianorum cultu diſſideant. Exoticis ceremoniis imbuti non ſolum perfundendi baptiſmo, ſed circuncidendi exemplo Phariſæorum. Ieiuniorum tamen vel in primis anxij obſeruatores. Nam Habeſſinis locus eſt Hieroſolymis inter Chriſtianos, iíque habentur religioſiſſimi, vt ſuorum inſtitutorum & legum diligentiſſimi ac ſanctiſſimi cuſtodes. Hæc de Papa Ioanne. His conformia fortè acceperat Mandeuillus, ſed Coſmographiæ imperitia lapſus, de Ogero duce qui miranda pro Chriſtiana religione patraſſet, & ad Culuacanam vſque ſuperâtis omnibus interiectis terris, quæ narrat, quam ſint ridicula, & ſiculis gerris vaniora, nemo herclè qui orbis ſitum vel primoribus labris deguſtarit, non intelliget.

Supereſt quæſtio celebris, quæque non ſolum geographos, verumetiam eximiorum Theologorum tentauit ingenia, quanam in parte orbis Paradiſus illa beatorum ſedes exiſtat. Poëtis, ni fallor, campi dicti Eliſij, vbi Deus initio Adamum conſtituit, ac vnde leges ſuas præuaricantem exegit: multo maxima pars ſub zona torrida collocat. Huic opinioni refragratur alia factio. Sed cum Geneſeos liber Hieroſolymis conſcriptus ſit, huius reſpectu orientem animo concipere debemus. Deprehendi certè in opere Coſmographico duarum linearum concurſu exortiuæ & æquinoctialis, locum & inſulam nomine Samotram. Hanc & priſca vita norat & adibat, & recentior na-

uigatio luſtrauit. Reperta gens eſt fera & nuda, huius gentis populum Caribes eſſe in parte conſtat. Hic (dictu mirũ) duæ ſunt nationes ingenito & inexpiaboli odio inter ſeſe mutuo infenſi, infeſtiq;, & velut diſcreta cœli natura & diuiduo polorũ regno diſsident, nam in ſeptentrionem verſi in auſtrum ſpectantibus aduerſanrur, & hi illis viciſsim, non aliter ſanè quàm Scoti & Angli, qui eiuſdẽ licet inſulæ cultores reciproca talione ſeſe inuicem oderunt, cane peius & angue. Sit ne hic paradiſus alij viderint, cum ſacra ſcriptura huic opi nioni in totum repugnet. Mihi probabiliora tum ratione, tum autoritate ſectanti, omnino illa paradiſi regio aſsignanda videtur, quo loco Adamus protoplaſtes arboris interdictæ guſtato pomo, Dei & mandato & regno excidit, quoque loco Abrahamus Dei iuſſu arietem pro filio immolauit, vt parens numeroſiſsimæ ſtirpis fieret. Denique vbi teſte Hieronymo ſecundus Adamus Chriſtus ſupplicium dependit, vt quo in loco Adamus omne genus humanum noxia obſtrinxerat, eodem diuina pietas lueret admiſsi crimen. Iudæam igitur quã veneratione nominis Chriſtiani Terram ſanctam appellant, vere Paradiſum dixerim, omnes autem controuerſiarum hac de re laqueos diſſoluere neque inſtitutom epiſtolæ compendio conuenit, neque eſt neceſſe. Nam vt in ſumma rem expediam, animaduertiſſe videor omnem litem ex illis verbis, oriens, fons poſuit in Paradiſo, ſimilibusque enaſci.

De

De reliquo, quantum ad noſtræ deſcriptionis formulam attinet, illud mihi præfari licet Præſul optime in hac orbis terræ delineatione, ſummo me ſtudio, diligentiaq; verſatum, idque omni cura meditatum, nequid à nobis emitteretur minus veritatis tenori, fideique conſentaneum. Cæterum vt citra prolixæ narrationis tædium rem omnem explicem, nunc paucis. Igitur Ptolemæus graphice & per quā ſcite Europē expreſsit, partitusque eſt. At ex recentiorum obſeruatione & dimenſu Europæ tabula ædita eſt, non quidem prorſus refutanda, ſed in qua nequaquàm vniuerſa hæc mūdi pars repreſentetur, imò ea duntaxat cuius ad authorem notitia peruenerat, nam iuxta veterum traditionem ad flumen vſque Tanaim pertingit, hinc Ylandiam ad mare vſque Glaciale porrecta, atque inde porrò totam Ruſſiam. Lappiam, VVildlappiam, Suediam. Daniam complexa. Late enim patet Europa, cuius tamen partium ille ipſe Chartæ author, ac ue Thraciæ quidem, aut Greciæ, inſignium maxime locorum deſcriptionem exequitur. Superiorum autem Geographorum delineationes claudæ, neq; omnibus, quod aiunt, numeris perfectæ reperiuntur, vt clare patet noſtræ configurationis exemplar contemplanti.

Africa quaſi vaſta quædam eſt Cheroneſus, ſeu peninſula ceruicis amplexu Aſiæ cohęrens, in reliquo circuitu mari circumflua. Hanc qua in auſtrum ſpectat noſtra ætas patefecit, viſiturque expreſſa imago inſulæ,

cui

BOU
9.

cui diuo Laurentio nomen inditum. Marcus Venetus Mandagaſcarem appellat. In hac eſſe commemorantur aues vaſtæ magnitudinis, ſtatis anni temporibus aduolare ſolitæ, quæ homines (ſi credere dignum eſt) & feras grandiores momento velut miluius pullum, rapiunt, Indigenæ Ruch vocant, Luſitani Rochos, priſcorum monimentis vt alia multa, ita hoc quoque fabuloſè creditum dictat animus, ſcilicet Leones eſſe monſtrifica effigie, alis & roſtro Aquilæ, reliquo corpore Leonum non abſimiles, quos Gryphes nuncupant. Somnia profectà vigilantium, & mera hominum commenta, noſtra ætas vidit hanc auem, miluio figura conformem, celſitudine & amplitudine imparem. Idem cauſam allegat cur ea inſula, aliæque finitimæ infrequentius ab Indis orientalibus adeantur, nam mare illud concitatiſſimo impetu rapi in occaſum, manifeſto Luſitanorum experimento, qui in ortum nauigantes, Caput bonæ Spei appellatum, non niſi immodico præ ſpacij ac viæ longitudine, temporis ſpacio ſuperare valuerũt: idẽ reliquo mari naucleri ſentiũt, vbicunq; circa litora æſtus vndabundus & denſior ingruit, inde mare citatiſſime in occidentem deferri, perinde ac ſi in vallem deflueret. Itaque duplicem eſſe maris fluxum conſideranti liquet, vnum ipſius æſtus vltro citroque reciprocantis, iuxta ſyderis lunæ motum humidorum & aquarum præſidis. Cùm pro illius aſtri, vel ortu, vel occaſu, nunc recedat, nunc aduentet. Alterum

mundi

mundi totius, quo & mare, cũ aëre & igni, & orbibus æthereis ab ortu rapitur in occaſum, non quod omnino firmamenti ſequatur motum 24. horarum ſpacio ſe circumagens, ſed quod pro ſuæ naturæ craſſitudine ac grauitate; cœleſtis ſphæræ harmoniam, curſumque imitetur, experimentis etiam palàm fit nauium curſum facilius & citius in occaſum agi, quam in ortum, quanquàm huius rei cauſa aliunde pendere videatur. Accepi enim ventum ferè flare in nuper inuentis terris ab oriente, quæ res nauium impetum remorari haud dubiè poteſt. Nunc ad reliqua, nam etiam minutiſſima ſingulàtim perſequi inſtitutæ epitomæ alienum fuerit. *Plin. lib. 2. cap. 73.*

Samotram recentiores aliter, quàm vetuſtiores deſignant, eius longitudo extima ad auſtrum cenſetur propemodum 164. graduum, latitudo 7. Citima longitudo verſus polum arcticum non excedit gradus 47. Latitudo 6. Media verò longitudo 160. partes plus minus explet, atque ita obliquo ſitu tranſuerſa lineæ æquinoctiali ſubtenditur, tametſi latitudo 4. partes non egrediatur longitudine ad 12. porrecta. In noſtra ſphæra Ptolemæi figuram exprimendam curauimus, vnde manifeſto colligi poſſit, hanc verè Taprobanam eſſe, licet extenſioris longitudinis, quàm Ptolemæus opinabatur.

Haud procul à loco, vbi Taprobanam collocauit Ptolemæus, ex aduerſo regni Moabar, reperta eſt inſula nomine Scylam,

neque

neque ideo tamen hanc Taprobanen eſſe voluit cum ſit extra æquatorem, neque ei cõpetant quæ idem de Taprobana cõmemorat. De reliquis inſulis pridem additis vir omni doctrinæ laude cumulatiſsimus Maximilianus tranſſyluanus meminit ea epiſtola, quam de Moluccenſibus inſulis ædidit, quæ in mari tum Sur, tum Syni, tum Syn, aliter atque aliter dicto extant, præclaræ ſanè & noſtri ſæculi hominibus demum patefactæ, ditionis omnes, & Portionis regis Hiſpaniæ præter Ianam & Pornen ſeu Bornẽ, quarum pars in occaſum vergens, regi Luſitaniæ, pars ſpectans in orientem Hiſpaniæ regi ſubdita eſt, arbitrantur tamẽ haud pauci iſtam inſulam Pornen domino regis Hiſpaniarum rectius aſſcribi, at pro certo id affirmare & demõſtrare haud fuerit in promtu abſque vera cæli obſeruatione per lunæ motum aut deliquium. Hæc inſula Porne commendatur ab aromatum prouentu, à populi ritibus, morumque inſtitutione, reliquorum inſulanorum ciuiliore & mitiore. In ea vrbs eſt eximie potens, inuenta à Magellano, quam ſuperiores quoque ſcriptores nequaquam ſilentio præterierunt, alio nomine vocatam, modo Pacem, modo Talamaſsium, ſeu potius Calamiſsim ab arundinum ibi mire magnitudinis enaſcentium copia. Petrus Martyr in libro ſuarum decadum, harum arundinum meminit, alioquin obuia atque expoſita ſoli fertilitate.

Ad occaſum ab inſula Gelolo. 5. numero ſunt inſulæ dictæ Moluccę, gariofili, nucis

myri-

myſtriſticæ, cinnamomi feraces. Tres autẽ Tarenti, Theodori, Mare, cum primis gario fili fœcunditate præcellunt, Mutil verò cinnamomi. Cæterum inſula nomine Badan, nuces macis tanta vbertate, quanta noſtra regio glandes profundit; omnes autẽ ſunt portionis & ditionis Hiſpanorum. in præfata Maximiliani epiſtola perſpicue vides quemadmodum Theodori Rex perpetuo ſeſe ſubiecerit, faſceſq; ſũmiſerit Cęſari, vere Auguſto Carolo. Hic venit in mentẽ, quaſi ex diuerticulo nõnulla recẽſere, quę & admiratu digna, & memoratu nõ indigna reor.

Anno natali Chriſtiano. M.D.XX. cuiuſdam apud Hiluetios Sybillæ oraculum extitit, quod nemo non humanum faſtigium ſupergreſſo Principi noſtro Carolo attribuit, nempe in hæc verba.

ANTIPODVM FINIBVS occludet imperiũ, & huic ceruices ſubmittet Gallia, ad eius genua ſupplex adnabit claſsibus britannia. italia ægre ad ardua ſceptra reſpirans, olli languentem protẽdet dextrã.

Quis non quis inquam præſentem rerum ſtatum intuitus, ac penſitans illam vatem hæc de Cæſare noſtro præcinuiſſe affirmet? tot, tamque claris argumentis & ſignis, quę hactenus fidem prognoſtico aſtruunt, an non eius imperij, dico Cæſaris, & ſplendorẽ Antipo-

Antipodes reuerentur, & Thronum ſuſpiciunt, & ſceptra agnoſcunt? Quod etiam in noſtra configuratione annotauimus. Sunt enim Moluccenſes inſulæ ferè ex diametro Hiſpaniç vertici meridiano aduerſi, nam Hiſpanis ſol medio cœlo decurrit, quum Moluccenſibus concubia nox eſt, & contra his altera diei pars deuoluta eſt, ſumma illorum & intempeſta nocte. Eximia ſanè atque mirabilia, quæ noſtro æuò deſignat Deus, qualia nullis annalium hiſtoriarúmue monimentis prodita ſunt. An vnquàm fando à condito mundo prius auditum, claſſem vniuerſum orbis ambitum circuiſſe? at hoc Caroli Cæſaris auſpiciis dedere Superi. Cardinem antarcticum, ignotas terras, maria, populos trans mundi medium limitem videre contigit, quæ eſſent nec ne, vix ſatis olim conſtans erat opinio. At Cæſaris noſtri exploratoribus multo ingẽs orbis pars ſeſe aperuit, nudauit, retexit. Quid dicam de tot, támque potentibus regibus, qui clemẽtiſſimo Cæſari parent. Glorietur nunc Alexander Macedo & ſpiritus attollat, & totius orbis dominatione tumeat, cuius ſi in vnum cuncta regna cumulentur aceruum, non decimam Cæſaris portionem adæquent, neque enim Indiam tranſgreſſus eſt, & de antipodibus tantum fama cognorat, tantum abeſt vt illic vſque imperij ſui terminos propagarit. Et iam ſcilicet homo inſatiabilis ambitionis ad plurium mundorum mentionem illachrymauit, cui ne vnus quidem minima ſui parte poſſeſſio

ceſſe-

ceſſerat, ſed verius nimirum cognomē Magni geſſerit Carolus ille Pipini, ob vitæ ſanctimoniam, & rerum geſtarum gloriam. Qui Barbaros Hiſpania expulit, Hieroſolymam recepit, Chriſti religionem ea tempeſtate debilitatem erexit, erectam decorauit, decoratam in omnem orbis regionem diffudit. Præclara illa ſanè & vera victoria, qua non tam armis imperij limites, quàm doctrina & prædicatione religionis fines ampliantur. Nunc demum ingenuè, nunc verè exclamare licet. In omnem terram exiuit ſonus eorum. Eat nunc Iudas Macchabæus, Rolandus, Oliuerius, vel ſi Romanos aut Græcos mauis, Themiſtocles, Epaminundas, Scipio, Cæſar alijque innumerabiles, iam vel ipſi ſuas, noſtrorumq; Principum res geſtas componát, ac conſerant, faceſſent protinus, herbam porrigent, Victoria cedent profecto. Taceo de inuictiſſimi viri Ferdinandi Corteſii rebus geſtis, qui in alienis regionibus nulla opis externę ſpe propoſita tot ac tanta patrauit, qualia in eius narratione ſecunda latius explicantur. Qui magnum Can ſuo Marte debellauit, Regem ſcilicet montis Suma ſubegit, aliaque perilluſtria belli facinora auſpicijs Caroli imperatoris noſtri, fœlicitatis ſolidę archetypi ædidit, nam ſi omnium ætatum, gentium memoriæ Duces atque Imperatores corroges, committasque cum hoc Imperatore noſtro Carolo, neminem illi vel rerum geſtarum magnitudine, vel gloria parem inuenies. Sed redeundum in viam,

BOU
9.

neſcio enim quo pacto huius diuini Cæſaris recordatione, mentioneque captus à propoſito diuerterim de inſulis Moluccis ſermonem exorſus.

Situm, ordinem, inſularumque magnitudinem, ex ipſa ſphæræ pictura, deſcriptioneque cuiuis colligere paratum eſt. Oræ porrò in auſtrum ſpectantis, quę ſupra Moluccas tenditur, & inſulas maris Sur à portu Sabæ ad fretum maris Magellanici, non ſanè fidelem, ſynceramque omnino conformationem affirmarim, quanquàm hoc mihi liquet mare Sur non plus octodecim gradibus ad ſeptentrionem vergere. Ad auſtrũ contra Vrabenſes & Dacienſes nonnullorum litorum contextum, per Vaſcum exſignatum habemus, cui quidem mari Diui Michaëlis ſinum impoſuere nomen. Ameritij autem in occaſum tractus meta, terminuſque ad noſtram noticiam nondum peruenit. Illic Catigoram poſui, quam Ptolemæus in continenti collocat, vltra paralellum æquinoctialem 12. partium ſpacio, longitudine tamen incerta fortè fama acceperat vltra torridam zonam orientales plagas prorogari, ignarus verò longitudinis Catigorę nomine portum quendam appellauit, non habita longitudinis ratione, ac Catigoram quemadmodum ipſe conſtituit nunquàm reperies. Quamobrem melius in America inueſtigabitur ad occidentem ſolem.

Americæ litora, quæ in polum arcticum vergunt, Petrus martyr nuncupat terram

Parias

Parias : Sed ego eam modo portionem pro terra Parias accipio, quæ vltra ſinum Vrabenſium eſt ad ortum, Ad occaſum ad caput de ligneres, quidã ibi contendunt mare peruium eſſe ad ſinum vſque diui Michaëlis, Sed de hac re ex nullius idonei ſcriptoris autoritate quicquam comperti habeo. Quod in occidentem reſtat, ad Culuacanæ continentem pertinet.

Septentrionalium deſcriptionum inſularum, ac litorum, cum ex Marco Beneuentano mutuatus ſum, tum verò ex nauigationibus receptis, probatisq; conflaui. Ad meridiem duobus in locis inuenta terra eſt in cardinem auſtralem declinans è regione Americæ, cuius longitudo occidentalis patet 43. gradibus . Latitudo meridionalis interdum 54. nonnunquàm 53. quandoque 55. vt ipſa topographia declarat.

Præterea inuenta anno abhinc milleſimo quingenteſimo viceſimoſexto, terra longitudine. o. meridionali latitudine 52. partium cultoribus vacua. Reliqua auſtralis ore etiamnum in obſcuro latent, mihi tamen admodum fit veriſimile eam orbis partem nõ integi atq; obduci pelago. Quin coniecturę ſunt & argumenta vaſtas illic & patentes inſulas, regioneſque iacere, ſed propter locorum intercapedinem, ſoliq́ue infrugiferam indolem, minus celebratas.

Deſignatio vero horum litorum non ex mea pharetra, ſed cælatoris Gaſperi Amyricij officina deprompta eſt. Idem vt picturam redderet gratiorem ſpectantium ocu-

BOU
9.

lis:animantes aliarumq; rerum ſimulachra effinxit. Sed quæ ad auſtrum extra lineam æquinoctialem notantur, conuerſim deſcribere debebat, capitibus, nauiumque malis in polum verſis antarcticum.

Si animo ſedeat, æquorum, terrarumque interualla, & modum noſſe, aut maris, terræue alicuius ſpacium iuxta miliarium germanicorum rationem comprehendere ac dimetiri, hæc colligendi regula obſeruanda. In æquinoctiali zona ſeu longitudinem, ſeu latitudinē capias, ſeptem fermè graduū menſura diducto circino definita nullius nō terræ aut maris ſpacium exactè ſubduces, nam 7. graduum interuallum explet miliaria Germanica. 100. Italica. 400. Longitudo quippe gradus vnius in cœlo, aut latitudo, tantum trahet ſpacij in terra, quantum vel Germanica miliaria. xv. vel Italica. lx. Etenim ab vrbe Bruxella ad oppidum Bergas haud procul ora maris belgici ſitum, vnius gradus diſcrimen in cœlo, aut paulò ſupra intercedit. De miliarium proportione Ioannes Scouer dilucidè tractat, at præter vulgarem opinionem miliaria Germanica non perinde eſſe prolixa experientia docet, quādo huiuſmodi. xv. vnius gradus cœleſtis mēſura complectitur taleque miliarium fit vel pedeſtri horę, & leue iter, quale (vt rem exemplo ſignem) eſt ab vrbe Mechlinia ad vicum VValhemenſem quem vocant.

Habes clariſsime Præſul epiſtolam rationum mearum, & geographiæ patronā, atq; vtinam ea politura, & dicendi facultate, quæ

tui

tui pectoris cenſuræ ſatisfaciat. Cæterum ſi quid minus ad normam in hac noſtra terræ fabrica quadrabit, id tua benignitas præmaturiori feſtinationi condonabit, & vinculo ordinis noſtri, quo aſſidue (vt noſti) ſic diſtringimur ad obeunda diuina officia, vt ad alias animi contemplationes reſpicere ac reſpirare vix vnquàm valeamus, Quod ſi hos noſtros conatus non diſplicere generoſitatis tuæ facilitati ſenſerimus, pro virili enitemur pleniori tuam Reuerentiam obſequio promereri. Vale optime Præſul, & quicquid id eſt noſtræ beneuolentiæ atq; munuſculi, pro tua liberalite interpretare.

F I N I S.

BOU
9.

0213

F565
F819d